

**Koszovói választások 2021:
az Önrendelkezés áttörése**

Kosovo Elections 2021:
Breakthrough of the Self-determination

NÉMETH FERENC

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszeri kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

dr. Márkusz László, Orosz Anna

Szöveggondozás:

T-Kontakt Kft.

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Németh Ferenc, 2021.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2021.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.E-2021.06>

Összefoglalás: A 2021-es parlamenti választásokon az Önrendelkezés számára sikerült az áttörés; a koszovói politikát két évtizede meghatározó pártokat maga mögé utasítva, a szavazatok közel 50 százalékát megszerezve diadalmaskodott. Koszovó történetében először fordulhat elő, hogy egy párt képes saját erejéből kormányt alakítani, ami koherens politika megvalósítását is lehetővé teszi. Az elnök megválasztása, valamint az Önrendelkezés választási ígéretének megfelelően a korrupció visszaszorítása jelentik majd az elkövetkező időszak első jelentősebb próbatételeit.

Kulcsszavak: Koszovó, parlamenti választás, Önrendelkezés, Belgrád–Pristina dialógus

Abstract: *In the 2021 parliamentary elections, the Self-determination has accomplished a breakthrough; by winning almost 50 percent of votes, it triumphed over parties that have dominated Kosovo politics for two decades. The victory marks the first time in the history of Kosovo that a party is able to form a government on its own which makes it possible to lead coherent policies. The election of the President and to curb corruption – in accordance with the election promise of the Self-determination – will be the first major tests of the upcoming period.*

Keywords: *Kosovo, parliamentary elections, Self-determination, Belgrade–Pristina dialogue*

BEVEZETÉS

A lig másfél évvel a legutóbbi előrehozott parlamenti választások (2019. október) után, 2021. február 14-én újból az urnák elé járult Koszovó lakossága. Az elmúlt hónapok legnagyobb kérdése az volt, hogy az előrehozott választáson képes lesz-e az egyedüli kormányzáshoz szükséges támogatást megszerezni az Albin Kurti egykori miniszterelnök nevével fémjelzett Önrendelkezés (*Lëvizja Vetëvendosje*). A választási eredmények fényében kijelenthető, hogy sikerült az áttörés: a szavazatok 48 százalékával az Önrendelkezés magabiztosan utasította maga mögé a koszovói belpolitikát húsz éve uraló pártokat. Ezzel új fejezet kezdődhet Koszovó történetében, hiszen függetlenségének kikiáltása óta létrejöhet az első egypárti kormány, amely koherens politikát folytathat és képes lehet mandátuma kitöltésére.

Az elemzés célja, hogy összefoglalást nyújtson az elmúlt fél év belpolitikai folyamatairól, valamint az alkotmánybíróság azon, sok esetben ellentmondó határozatairól, amelyek által 2020. június 3-án megkezdődhetett, ugyanazon év december 21-én pedig a végéhez ért a Koszovói Demokratikus Liga (*Lidhja Demokratike e Kosovës*,

LDK) által vezetett koszovói kormány tevékenysége. A választási eredmények értékelése után a lehetséges bel- és külpolitikai irányvonalakról esik majd szó, különös tekintettel az államfő utódlása és a Belgrád–Pristina dialógus körüli esetleges problémákra.

AMIT AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG JÓVÁHAGYOTT, ANNAK VÉGET IS VETHET

Az Albin Kurti kormányfő elleni bizalmatlansági indítvány megszavazását követően Hashim Thaçi akkori elnök az LDK technokrata politikusát, Hotit bízta meg új kormánytöbbség létrehozásával. A koszovói politika 2020 júniusában [visszatért](#) a *business as usual* állapotához: az LDK mellett a pillanatnyi érdekszövetségen alapuló koalícióban helyet kapott a Ramush Haradinaj egykori kormányfő vezette Szövetség Koszovó Jövőjéért (*Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës*, AAK), a NISMA Szociáldemokrata Kezdeményezés (Nisma Social Demokrate), az Új Koszovó Szövetség (*Aleanca Kosova e Re*, AKR) és a Belgrád támogatását élvező Szerb Lista (*Srpska Lista*).

Az új kormányformáció létrejöttében és feloszlásában a koszovói alkotmánybíróság határozatai döntő fontosságúak voltak. Az ellenzéki szerepbe szorított Önrendelkezés ezen a bírói fórumon keresztül próbálta alkotmányellenesnek nyilvánítani a Hoti-kabinet létrehozását. A párt szerint ugyanis Thaçi elnök az alkotmányban foglalt jogköreit [túllépve](#) adta meg a lehetőséget az LDK-nak egy új kormánytöbbség felállítására. Az alkotmánybíróság végül fenntartotta az új miniszterelnök kinevezéséről szóló (elnöki) rendeletet, ezzel adva zöld utat a Hoti-kabinet megalakulásának úgy, hogy egy korábbi hasonló esetben – 2017-ben, az Isa Mustafa vezette kormánnyal [szemben](#) – a bizalmatlansági indítvány megszavazása előrehozott parlamenti választásokat eredményezett.

Habár az alkotmánybíróság határozata az LDK-nak kedvezett, az új kormány parlamenti megszavazása körül mégis érdekes, az ellenzék által erőteljesen kritizált események bontakoztak ki. Az új kormánytöbbség létrejöttét Haxhi Shala, a Nisma képviselőjének „[pálfordulása](#)” segítette elő, egyben biztosította, hogy a koalíció megkapja az annak megalakulásához szükséges 61 szavazatot. A parlamenti szavazás előtti este Thaçi és Haradinaj látogatást tett a képviselő otthonában, amelyet az elnök csupán véletlen egybeesésként kommentált. Shala, aki ezt megelőzően a nyilvánosság előtt sem támogatta az LDK vezette új kormány felállítását, másnap a parlamentben mégis amellet tette le voksát. Azt, hogy ez a „baráti özszejövetel” egy politikai alku része lehetett, sokatmondóan árnyalja az, hogy pár hónappal később Shala Prágában élő fia, Flakron Shala főkonzuli [kinevezést](#) kapott. Habár az ellenzék erőteljesen támadta a parlamenti képviselőnél történt különös látogatást, jogi szinten nem ez volt az az ominózus eset, amely megpecsételte a Hoti-kormány napjait.

Nem sokkal a kormány megalakulása után az Önrendelkezés újból az alkotmánybírósághoz [fordult](#). A bírói szervhez benyújtott kérelem középpontjában ekkor Etem Arifi, az askáli közösség parlamenti képviselőjének mandátuma állt. Arifit korrupció vádjával 2019 augusztusában jogerősen 15 hónap letöltendő börtönbüntetésre ítélte a pristinai bíróság. A koszovói választási törvény értelmében pedig nem lehet parlamenti képviselő az, akit három évre visszamenően, jogerősen ítél el bírói szerv. Ennek fényében Arifi mandátumát, amit a 2019. októberi választáson nyert el, jogellenesen hitelesítette a Központi Választási Bizottság (albánul: *Komisioni Qendror i Zgjedhjeve*; *Central Election Commission*, CEC), s így a Hoti-kormány megalakítására leadott szavazata is érvénytelennek számított. A képviselő voksa nélkül pedig eggyel kevesebb szavazattal rendelkezett az LDK vezette koalíció, így maga a kormány felállta is alkotmányellenesnek bizonyult; ezt az alkotmánybíróság december 22-ei [határozata](#) is igazolja.

Az alkotmánybíróság által „jövähagyott” kormány mögül így éppen a bírói fórum vette el a hitelességét. Ebben a helyzetben – az alkotmánybírósági határozatnak megfelelően – csupán az előrehozott választások megtartása lehetett a következő lépés. Így Kurti végsősoron nyertesnek könyvelhette el magát az alkotmánybíróság „aktivizmusának” következtében, hiszen sikerült megbuktatni a Hoti-kormányt.

BELPOLITIKAI CSATÁROZÁSOK A KORONAVÍRUS ÁRNYÉKÁBAN

Az új kormánytöbbség felálltakor már látható volt, hogy a Hoti vezette kabinet ugyanazon problémákkal fog találkozni, mint elődei. A jogalkotást az ingó lábakon álló kormánytöbbség (és annak hiánya) hamar ellehetetlenítette, az államfő utódlása körüli nézeteltérések a koalíció (alig létező) kohézióját is megbontották.

Az instabil kormány megerősítése érdekében a Koszovói Demokratikus Párt (*Partia Demokratike e Kosovës*, PDK) koalícióba való [„becsábítása”](#) végig meghatározta a belpolitikát. Ezen törekvés azonban nem járt sikerrel: a kormány és a PDK közötti együttműködés a [gazdaságélénkítési csomag](#), valamint a 2021. évi [költésévetés](#) elfogadásában merült ki – előbbit csak hatodik nekifutásra sikerült elfogadnia a parlamentnek. A köztársasági elnök személye körüli viták miatt a PDK még inkább elzárkózott az együttműködéstől; ez a kérdés pedig a koalíciós partnereket is megosztotta.

Az államfő személyéről szóló viták lényegében már a 2019-es választási kampányban elkezdődtek. A Koszovói Különleges Törvényszék láthatóvá váló [tevékenysége](#) azonban még jobban a középpontba helyezte e kérdést: az ellene hitelesített vádemelés következtében 2020 novemberében Thaçi lemondott államfői pozíciójáról. Az elnöki tisztségre eközben számos politikus, köztük Haradinaj is bejelentkezett, míg a PDK csak saját pártja soraiból kikerült személyt támogatott

volna. Thaçi lemondása így kiélezte, egyben pedig pár hónappal előrébb hozta az elnök személyével kapcsolatos döntéskényszert (az elnök öt éves mandátuma 2021 tavaszán járt volna le).

A belpolitikai viták mellett pedig úgy tűnhet, mintha Hoti miniszterelnöksége nem is a koronavírus-járvány második hullámának derekán tartott volna. Ez a problémakör ugyanis teljesen háttérbe szorult, holott az a gazdaságra is jelentős hatást gyakorolt (elsősorban az elmaradt nyári „diaszpóraszezon” miatt). A társadalom növekvő elégedetlensége a Hoti-kormány politikájával szemben a 2020. őszi [podujevói választások](#) eredményeiből kiolvasható. A várost, valamint a tágabban vett Llap régiót a fegyveres konfliktus óta töretlenül uraló LDK a helyi választások során vereséget szenvedett az Önrendelkezés jelöltjével szemben. A vereség kapcsán látható, hogy a régi pártok – legyen az a Rugova-féle erőszakmentes ellenállásból megalakult LDK, vagy a Koszovói Felszabadítási Hadsereg (*Ushtria Çlirimtare e Kosovës*, UÇK) „örökségéből” táplálkozó PDK, AAK és Nisma – jelentős népszerűségvesztést könyvelhetnek el, miközben az Önrendelkezés szavazóbázisa folyamatosan növekedett.

AZ ÖNRENDELKEZÉS ÁTTÖRÉSE

Az Önrendelkezés diadalmaskodása felől egyik pártnak sem lehetett kétsége. A legfőbb kérdés e tekintetben az volt, hogy milyen nagyra tud megnőni 2021 februárjára Kurtiék támogatottsága, különösen a CEC határozatának árnyékában.

A 2020. decemberi alkotmánybírsági határozat ugyanis Kurtira és a körülötte álló, a politikus bizalmát élvező körre nézve is következményekkel járt. A pártvezetőt és négy képviselőtársát ugyanis 2018 januárjában a fellebbviteli bíróság felfüggesztett börtönbüntetésre ítélte jogerősen. Ezen jogerős ítélet miatt – attól függetlenül, hogy a pártvezető 18 hónapos börtönbüntetését a bíróság két évre felfüggesztette – a CEC [nem hitelesítette](#) az Önrendelkezés listáján Kurtit. A választási eredményekből úgy tűnik, a határozat nem változtatott a párt támogatottságán, hanem éppen még elszántabbá tette a pártban utolsó reményüket látó választókat.

A 2021. február 14-ei előrehozott [parlamenti választásokon](#) az Önrendelkezés magabiztosan, a szavazatok 48 százalékát begyűjtve került ki győztesen. A párt népszerűségnövekedését jól mutatja, hogy az előző választásokhoz képest százötvenezer szavazattal kapott többet. Az Önrendelkezés sikeréhez pedig számos, politikai és társadalmi tényező is hozzájárult. A kormány megbuktatása a koronavírus-járvány első hulláma során, valamint a Hoti-kabinet járványkezelésével (vagyis annak hiányával) szembeni elégedetlenség kétségtelenül felfokozott hangulatot eredményezett. Ehhez társult hozzá az Önrendelkezés jól felépített kampánya, amely a rossz gazdasági-szociális helyzet, valamint a korrupció felszámolását hirdette. A tény, hogy a párt a fiatalokra építette kampányát,

szintén lényeges: egy olyan országban, ahol a 30 év alattiak a társadalom közel felét teszik ki, megszólításukkal lényeges politikai eredményeket lehet elérni. A párt ígéretei pedig – köztük az oktatás- és egészségügyi reform, valamint a munkahelyteremtés – kecsesgétően hangzott a régi politikai elitből mélységesen kiábrándult fiatalok számára. Emellett a koszovói diaszpóra megszólítása is sikeres volt, ugyanis negyvenháromezer szavazatcsomag [érkezett be](#) a választásokig, ez pedig további mandátumokat jelenthet Kurtiéknak.

A „hagyományos” koszovói pártok helyzete korántsem fényes. Már a második helyen végzett PDK 17 százalékos szereplése is eltörlődik az Önrendelkezés mögött, de a választások legnagyobb vesztesének egyértelműen az LDK nevezhető. A párt több mint tíz százalékpontot veszített a 2019-es választásokhoz képest, amelyhez a Hoti-kormány tevékenységén kívül az LDK-án belüli törés – vagyis Vjosa Osmani kilépése, és az Önrendelkezéssel közös listán indulása – is hozzájárult. A koszovói szerbek körében a Szerb Lista megőrizte erejét, mind a tíz mandátumot [megszerezte](#), illetve két-három nem szerb kisebbségi képviselőt is a holdudvarában tudhat.

1. táblázat.

A 2019-es és 2021-es parlamenti választásokon a koszovói albán pártok, valamint a Szerb Lista által elnyert mandátumok száma. A 2021-es adatok még nem tartalmazzák a diaszpóra-és töredékszavazatokat, amelyek további parlamenti helyeket fognak biztosítani az Önrendelkezésnek

	Elnyert mandátumok száma	
	2019	2021
Önrendelkezés	29	56
LDK	28	15
PDK	24	20
AAK	13	9
Nisma	6	0
Szerb Lista	10	10
nem szerb kisebbségek képviselői	10	10

(Forrás: <https://www.kqz-ks.org/>).

Az Önrendelkezés nagyarányú győzelmével úgy tűnik, hogy nem kell elhúzódozó kormányalakítási folyamatra, vagy instabil alapokon nyugvó koalíciós kormányzásra számítanunk. Ugyancsak először fordul elő a koszovói politikatörténetben, hogy

egyik hagyományos párt (az LDK és/vagy PDK) sem lesz benne a kormányformációban. Az új kormányban így valószínűleg nem lesz másik koszovói albán párt; azt kizárólag az Önrendelkezés, valamint a nem szerb (bosnyák, török, askáli/egyiptomi) közösségek képviselőinek egy része fogja alkotni. Ami a kormány szerb tagját illeti, hasonlóan az első Kurti-kormányhoz, azt valószínűleg nem a Szerb Lista fogja adni. A miniszterelnök-jelölt – saját hibáiból tanulva – természetesen megkérdőjelezi azt, hogy felajánlja a Szerb Listának a kormányba való belépés lehetőségét, amely a nemzetközi közösség felé gesztusértékű, a belpolitikában pedig stratégiai megfontolású lépés lenne. Ettől függetlenül a felálló új kormánynak még arra is lehetősége van, hogy eddig egyedülálló módon megkísérelje négyéves mandátuma (egy jelentős részének) kitöltését.

MERRE TOVÁBB AZ ÁTTÖRÉS UTÁN?

BELPOLITIKA

Az érdemi munka megkezdéséhez, egyben a kormány felálltához azonban elengedhetetlen az elnök személyének rendezése. Vjosa Osmani ügyvivő elnök mandátumszerzésével intézményi vákuum jött létre, ugyanis egy parlamenti képviselő nem töltheti be az (ügyvivő) elnöki posztot. Ezen patthelyzet feloldása lesz az Önrendelkezés első próbatétele, ugyanis pártközi együttműködés szükségeltetik az államfő megválasztásához. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy amennyiben az elnökválasztás első két körében nem sikerül a képviselők kétharmadának egy jelölt mellett letenni a voksukat, a harmadik (utolsó) fordulóban ugyan elég az abszolút többség (61 szavazat), azonban a választáson továbbra is a képviselők kétharmadának jelen kell lennie. Ebben az esetben az Önrendelkezésnek még nincs meg az államfő megválasztásához szükséges többsége. Valószínűsíthető azonban, hogy a vereséget szenvedő PDK és LDK – a párton belüli válságaik eredményeképpen – támogatni fogják Osmani, vagyis az Önrendelkezés államfőjelöltjének parlamenti megválasztását. E tekintetben azonban sok fog múlni azon, hogy a két pártban lezajló tisztségviselő cserék következtében mennyire „konfrontatív” vezetői réteg kerül megválasztásra. Ebben az esetben az ellenzéki sorba került pártok – hasonlóan az elmúlt pár év gyakorlatához – az alkotmánybíróság elé vihetik az elnök megválasztása körüli, alapvetően a választójogi törvény joghézagjaiból eredő problémáikat; ez megnövelheti az elnökválasztás, egyben pedig a kormányalakítás időtartamát, egyben komoly belpolitikai harcokat vetíthet előre.

Az intézményi problémák miatti csatározások következő színtere a választási törvény lehet. A törvény ugyanis számos, egymásnak ellentmondó interpretációra ad lehetőséget, illetve hiányosságokkal is küzd. Emiatt fordulhat elő az, hogy a pártok előszeretettel fordulnak az alkotmánybírósághoz; ennek értelmezései (határozatai) voltak azok, amelyek az elmúlt években a politikai

rendszer viszonylagos stabilitását garantálni tudták. A választási törvény reformjának szükségességére az EU is visszatérően [felhívta](#) a figyelmet, így elképzelhető, hogy a törvényhozás már idén foglalkozik a kérdéskörrel.

Az Önrendelkezés ambiciózus célkitűzései – a már említett korrupció elleni harc, a szociális-gazdasági reformok és a politikai rendszer dekriminalizálása – ugyan jól hangzanak, azonban a megvalósítás és a kézzel fogható eredmények tekintetében nem várható gyors és jelentős előrelépés. Ugyan Kurti belpolitikai víziója világos, külpolitikai elképzelései többségét egyelőre nem fedte fel.

KÜLPOLITIKA

A külpolitikában a Belgrád–Pristina dialógus sorsa, valamint az EU-hoz és az Egyesült Államokhoz fűződő viszony alakulhat érdekesen. Kurti előző kormányzásakor is látható volt, hogy inkább az EU (azon belül is Németország) irányába tendált, míg kritikus volt az amerikai kormányzat Koszovó-politikájával szemben. Ennek ellenére nem várható, hogy Koszovó elhanyagolná legnagyobb nyugati támogatóját, de az előző kormányoknál nagyobb határozottságot és kezdeményezőkézséget fog mutatni. A párt belpolitikai törekvései ugyan elnyerhetik az alapjogokat és jogállamisági kritériumokat középpontba állító EU tetszését, azonban az esetlegesen elért eredmények nem feltétlenül lehetnek gyümölcsözők Koszovó számára. Nem mutatkozik jelen pillanatban sok esély arra, hogy az Önrendelkezés vezette új kormány előrelépést tegyen a vízumliberalizáció kérdésében. Sőt, az Izraellel történt kölcsönös elismerés [következtében](#) a Jeruzsálemben tervezett diplomáciai képviselő kérdésében egy újabb neuralgikus pont alakulhat ki Koszovó és az EU között.

A Szerbia és Koszovó közötti normalizáció sorsa sem látható tisztán. Habár Kurti együttműködése az Unióval nem kétséges, azonban a politikus új alapokra kívánja helyezni a Belgráddal folytatott párbeszédet. Egyelőre nem sokat tudni az elképzeléseiről: az Önrendelkezés választási programjában a dialógusról nem esik szó, Szerbiára pedig csak a koszovói albánok ellen elkövetett népirtás elismerésének relációjában történik hivatkozás. Elképzelhető, hogy egy ideig másodrendű kérdés marad a dialógus, de ez nem fogja Pristina részéről a teljes inaktivitást jelenteni. Kurti valószínűleg nem zárja ki a reciprocitáshoz hasonló eszköztár bevetését, hiszen azzal jelentősen erősödtek Pristina pozíciói Belgráddal szemben.

Végezetül érdemes megemlíteni, hogy az Önrendelkezés első győzelme milyen hatást gyakorolhat a régió albán közösségeivel és a diaszpórával való kapcsolatra. Utóbbiak körében egyértelmű a párt dominanciája, amelyre Kurti ügyesen építhet fel „hátszínűt”, esetleg kiterjedt lobbiszervezetet. A Tiranával való kapcsolat egyelőre kettős képet mutat: míg Koszovó és Albánia közeledése (szakpolitikáik koordinációja) tovább folytatódhat, az Önrendelkezés megjelenése az albán politikában felkavarhatja az állóvizet. Annak ellenére, hogy a párt albániai leányszervezete a 2021. áprilisi parlamenti választásokon biztosan indít jelölteket,

a mozgalom esetleges hatása az albán belpolitikában csak közép- és hosszú távon lesz látható. Nem elképzelhetetlen ellenben az, hogy koszovói sikerüket meglovagolva az [észak-macedóniai](#) és a szerbiai albán közösségekben is terjeszkedni fog az Önrendelkezés. Ez, különösen Észak-Macedónia tekintetében, jelentős változtatást idézhet elő az albán pártok dinamikájában.

KONKLÚZIÓ

Összefoglalva elmondható, hogy a 2021-es választások láthatólag új fejezetet nyitnak Koszovóban, de ez önmagában nem oldja meg az ország problémáit. A népszerűségét kamatoztatva Kurti valóban képes lehet belpolitikai reformok meghozatalára, azonban ezek eredményessége (különösen az egészség- és oktatásügy területén) kérdéses. Külpolitikai szintén pedig egyelőre nem látszik, hogy pontosan milyen új alapokra kívánja helyezni az új kormány a Szerbiával történető párbeszédet. A felfokozott, már-már eufórikus hangulatot pedig a választási ígéretnek elmaradása könnyen a visszájára fordíthatja.